

Arkeologisk förundersökning
Gullåkra och Vesums mossar
Brågarps och Knästorps socknar
Staffanstorps kommun
Skåne

Bo Bondesson Hvid
2003

Arkeologisk förundersökning

Gullåkra och Vesums mossar Brågarps och Knästorps socknar Staffanstorps kommun Skåne

Bo Bondesson Hvid

Arkeologisk förundersökning Gullåkra och Vesums mossar Brågarps och Knästorps socknar Staffanstorps kommun Skåne

Vid den arkeologiska förundersökningen påträffades inga fornlämningar. Fortsatta arbeten kan därför genomföras utan några ytterligare antikvariska insatser.

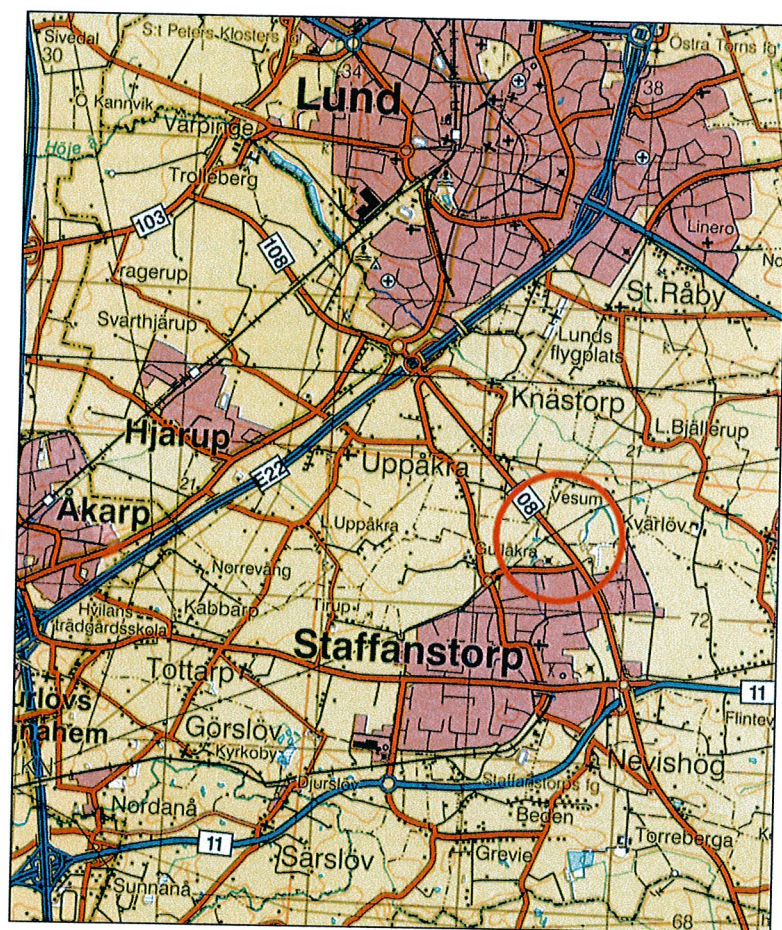

Fig. 1. Platsen för förundersökningen markerad på utdrag från Blå kartan.
Skala 1:100 000.

Inledning

Staffanstorps kommun och Ekologgruppen i Landskrona planerar att inledningsvis anlägga tre dammar inom Gullåkra och Vesums mossar. Mossarna är belägna i Brågarps och Knästorps socknar, Staffanstorps kommun. Inför detta arbete har Wallin kulturlandskap och arkeologi på Länsstyrelsens uppdrag utfört en arkeologisk förundersökning. Fältarbetet och rapport har bekostats av Staffanstorps kommun

Fältarbetet som innefattade sökschaktsgrävning den 23 – 24 oktober 2002 och ett besök den 28 januari 2003 inför antikvarisk kontroll utfördes av Bo Bondesson Hvid. Fältarbete och rapport har bekostats av Hölje å vattendragsförbund och Staffanstorps kommun.

Bakgrund

Den arkeologiska förundersökningen har föregåtts av en genomgång av handlingarna i ärendet, Arrhenius fosfatkarta och Riksantikvarieämbetets fornminnesregister och besiktning. Utbyggnaden av dammarna ingår i ett större projekt att återskapa gammal åkermark i mossarna till betesmarker med vattensamlingar. Två av dammarna kommer att ligga i den norra delen av Gullåkra mosse och den tredje i Vesums mosse, se fig. 3. I nära anslutning till dammarna i Gullåkra mosse ligger två registrerade boplatser, RAÄ 4 i Brågarps socken och RAÄ 4 i Knästorps socken, dessutom finns ett område där det enligt äldre uppgifter kan ha funnits en dös, RAÄ 7 i Brågarps socken. I samband med projektering för en gasledning undersökte Riksantikvarieämbetet UV Syd år 1984 delar av boplatserna RAÄ 4 i Brågarps socken. Vid undersökningen påträffades boplatsslämnningar från perioden yngre bronsålder/tidig förromersk järnålder (Räf 1996).

Boplatserna RAÄ 4 Knästorps socken, ligger på en markerad höjd och läget har troligen utnyttjats under flera förhistoriska perioder. Boplatserna och området nordväst därom planeras som uppläggningsplats för schaktmassor.

Fig. 2. Vy mot nordväst i Gullåkra mosse. Foto från sydost.

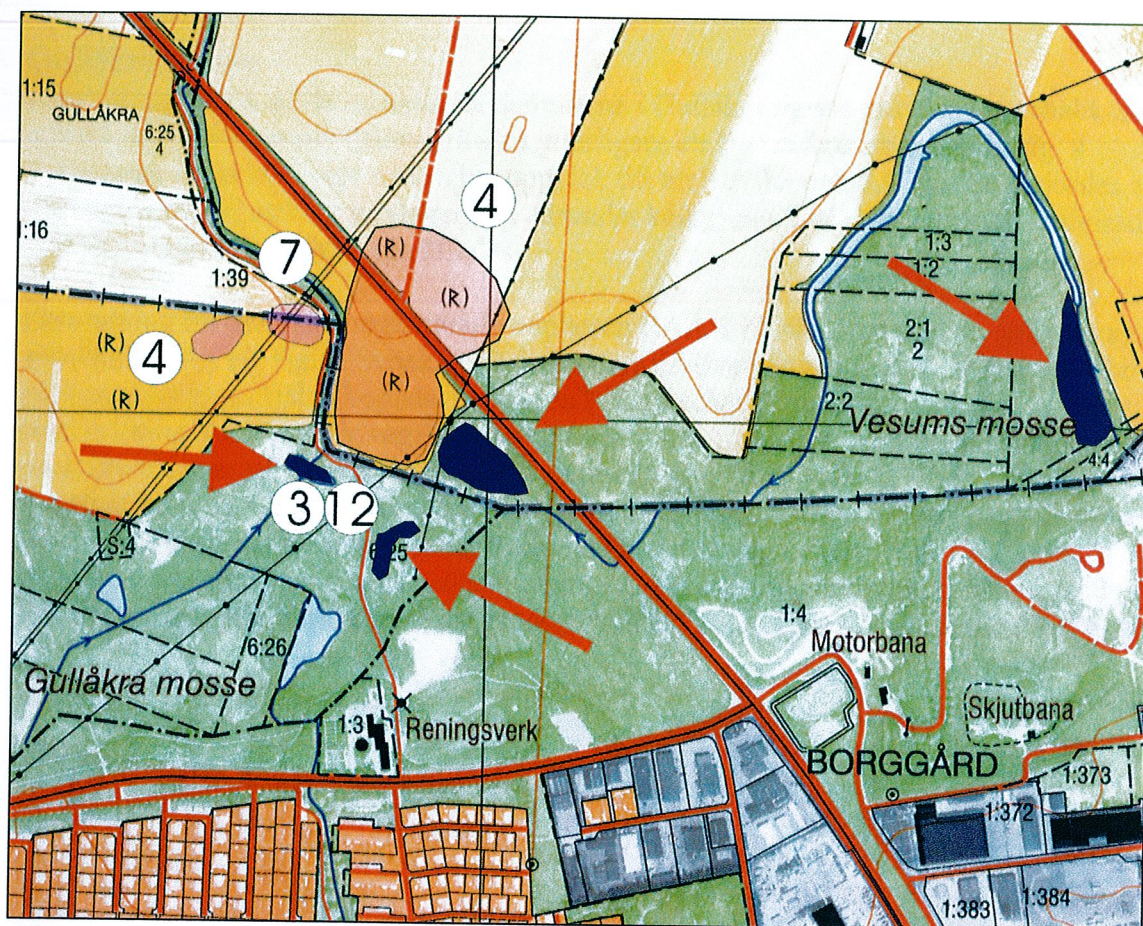

Fig. 3. Förundersökningsområdet i Gullåkra och Vesums mossar. Den stora fornlämningen är RAÄ 4 i Knästorps socken, de övriga ligger i Brågarps socken. Inför förundersökningen aktuella dammar är markerade med mörkblått.

Utdrag ur fastighetskartans blad 2C 4h Staffanstorps.

Skala 1:10 000.

Gullåkra mosse har dessutom använts som offermosse, man har vid torvtäkt under 1800-talet bland annat påträffat en bronslur, RAÄ 3, och en halsring, RAÄ 12. Även i Vesums mosse har flera depåfynd påträffats, dessa utgörs framförallt av slipade flintyxor. Dammen i Vesums mosse ligger emellertid långt från kända boplatser.

Metod

Utredningen genomfördes på sedvanligt vis som en sökschaktsgrävning med bandgående grävmaskin. Schakten mättes in med GPS.

Genomförande och resultat

Vid förundersökningen grävdes och dokumenterades tio stycken sökschakt om sammanlagt 344 löpmeter eller 477 m². Schakten förlades utifrån de fysiska möjligheterna det vill säga där det var möjligt för grävmaskinen att ta sig fram. Beroende av problem med framkomlighet på grund av högt vattenstånd i mossen kunde schaktningen inte till alla delar genomföras som planerat.

Gullåkra mosse

I anslutning till en av de nu aktuella dammarna i Gullåkra mosse grävdes två schakt, S2 och S3 fig. 4. Väster om denna grävdes ytterligare ett kort referensschakt, S1 fig. 4. Fyllningen i schakten vars mäktighet uppgick till mellan 0,3 och 0,65 meter utgjordes av vegetationslager, ett tunt torvlager och därunder kalkgyttja. Delar av schakten uppvisade spår av torvtäkt. Inga fynd påträffades.

I anslutning till och i den registrerade boplatsen RAÄ 4 i Knästorps socken, grävdes sju sökschakt, S4 - 10, fig. 4. Schakten förlades dels till övergången mellan mossen och boplatsen, dels inom själva boplatsytan. Även i dessa schakt fanns, förutom spår av torvtäkt, fyllning bestående av vegetationsskikt och tunna torvlager. Att mossen tidigare haft en större utbredning visar de torvlager som påträffades både i schakt 7 och i schakt 9. I samtliga delar av schakten som inte berörde mossen fanns tydliga plogspår i alven som till övervägande del bestod av sand, dock med något inslag av lera. Inga anläggningar eller fynd påträffades vid sökschaktsgrävningen. Ytfyndsinventeringen som gjordes i den öppna åkerytan inom den registrerade boplatsen RAÄ 4 blev också resultatlös.

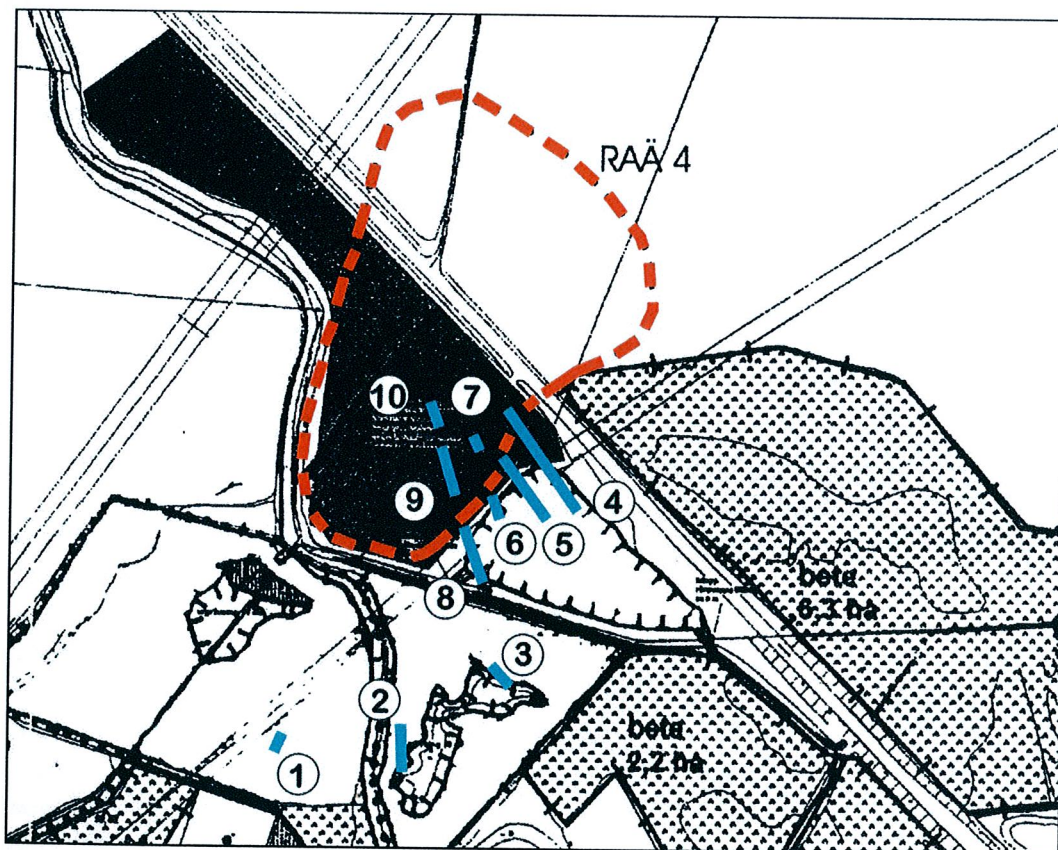

Fig. 4. Plan med aktuella dammar och boplatsen RAÄ 4 Knästorps socken markerade. Förundersökningsschakt S1 - S10 markerade. Inga anläggningar eller fynd påträffades i schakten. Skala 1:5000.

Vesums mosse

I Vesums mosse som är belägen ungefär en kilometer öster om Gullåkra mosse var tanken att förundersökningen skulle genomföras som en antikvarisk kontroll i samband med upprepning och dammgrävning. Vid detta arbete skall en befintlig "kanal" som omsluter mossen initialt rensas varefter en större vattenyta skall anläggas i den östra delen av mossen. Till detta arbete används stora schaktmaskiner, specialbyggda för att ta sig fram i exempelvis våtmarker. Maskinerna förflyttar sig successivt ut i arbetsområdet och flyttar med sig de uppgrävda massorna. Metoden innebär att arbetsområdet snabbt vattenfylls, i aktuellt fall med vatten till ett djup av ungefär en meter, detta faktum innebär att momentet med antikvarisk kontroll utgick ur undersökningsplanen, se fig. 3 och omslagsbild.

Sammanfattning

Inga anläggningar eller fynd påträffades, vare sig vid sökschaktsgrävning eller vid den översiktliga ytfyndsinventering som utfördes i anslutning till schaktningsarbetet. Utifrån förundersökningsresultaten är bedömningen att vidare grävningsarbeten och utplacering av schaktmassor kan genomföras utan ytterligare antikvariska insatser.

Södra Sandby 5 februari 2003

Bo Bondesson Hvid

Referenser

Riksantikvarieämbetets fornminnesregister

Räf, E. (red) 1996

Skåne på längden, Sydgasundersökningarna 1983 - 1985.

Riksantikvarieämbetet UV Syd Rapport 1996:58. Lund

Stenberger, M. 1979

Det forntida Sverige. Lund.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-35008-02, 431-33807-02

Uppdragsnummer: 2090, 2092

Undersökningstid: 23 - 24 oktober 2002

Undersökt yta: 344 löpmeter/ 381 m²

Läge: Fastighetskartans blad 2C 4h Staffanstorp, x 617302, y 133688

x 617279, y 133672

Koordinatsystem: Rikets

Personal: Bo Bondesson Hvid

Dokumentationsmaterial: Tills vidare hos Wallin kulturlandskap och arkeologi

Arkeologiska termer

Nedan följer förklaringar till de specialtermer som används i rapporten.

Anläggningar

I arkeologiska sammanhang är anläggningar de spår i marken som visar på markningrepp under äldre tid. En härd syns som en färgning av sot och träkol, kanske finns det också en stensamling som man eldat på. Man talar också, något ologiskt, om exempelvis gropar och stolphål. Det som då åsyftas är de mörka fyllningarna i det som en gång varit gropar och stolphål.

Bronslur

Stora av brons tillverkade musikinstrument. Bronslurar förekommer på både hällristningar och som fynd i offermossar. Därför anses de tillhöra den kultiska/religiösa delen av livet under bronsåldern. Förekommer från slutet av äldre bronsålder fram genom hela bronsåldern.

Depåfynd

Depåfynd kan vara offerfynd som efterhand lagts ner i exempelvis en mosse. Det kan också röra sig om nedläggningar av flera föremål vid ett tillfälle, som offer eller för framtida bruk.

Offermosse

Med avsikt nedlagda föremål som exempelvis keramikkärl, flintyxor, bronslurar och vapen och vapendetaljer har vid många tillfällen påträffats i mossar. De mossar där sådana offer påträffats kallas offermossar.

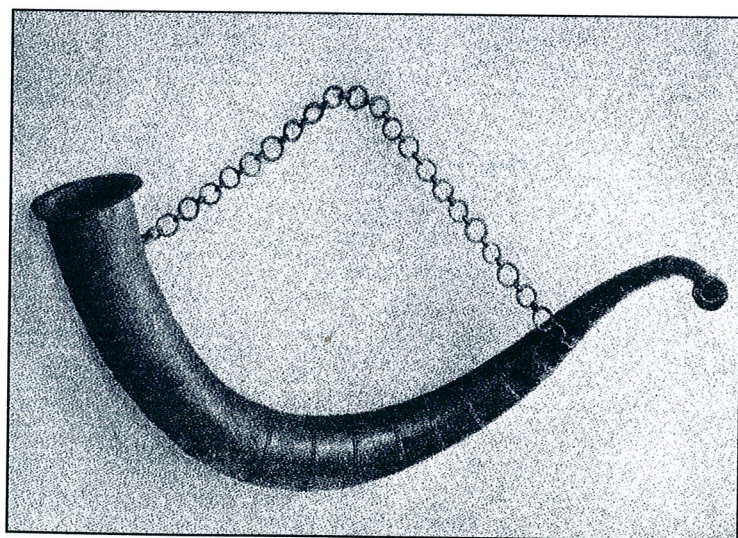
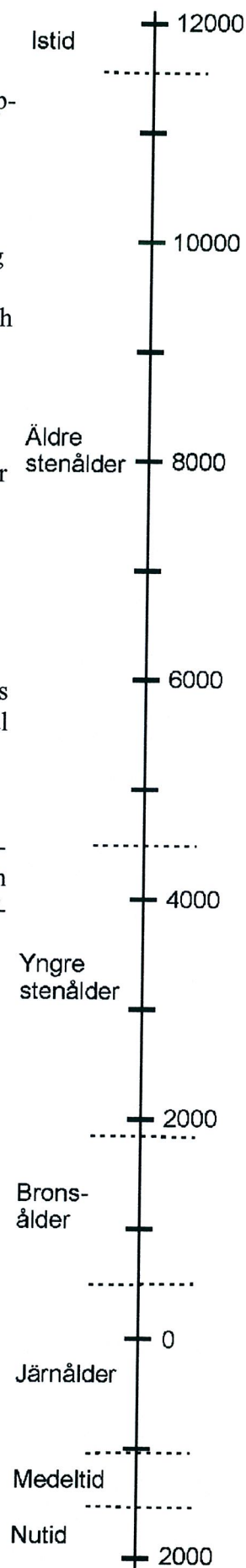

Fig. 5. Bronslur, RAÄ 3, Brågarps socken. Luren påträffades 1840 i Gullåkra mosse. Illustration från M. Stenberger, Det forntida Sverige.

Rapporter 2003

- 2003:1 Arkeologisk utredning. Värby 61:1, Bara socken, Svedala kommun, Skåne
- 2003:2 Arkeologisk utredning. Siretorp 1:1 m.fl., Mjällby socken, Sölvesborgs kommun, Blekinge
- 2003:3 Arkeologisk utredning. Ladugårdsmarken 3:1 m.fl., Stångby socken, Lunds kommun, Skåne
- 2003:4 Arkeologisk förundersökning. Gullåkra och Vesums mossar, Brågarps och Knästorps socknar, Staffanstorps kommun, Skåne